

«Вчимо студентів навчатися...»*

Який пророк міг передбачити, що колишній слюсар високого розряду стане доктором філологічних наук, відомим літературознавцем, автором Грунтовних монографій, а відтак - президентом Національного університету «Києво-Могилянська академія»? Про це не мріяв, ба навіть не міг мріяти й сам В'ячеслав Брюховецький, адже освітній заклад ще треба було спершу створити...

Час універсальних знань

- Шановний В'ячеславе Степановичу! Яка вона, освіта ХХІ століття?

- Природа освіти достатньо консервативна, тому я не провадив би чіткої межі між навчальним процесом у ХХ і ХХІ століттях. Скажімо, нині для нього характерне радикальніше використання електронних засобів. Та це не значить, що маємо ні з чим не порівнювану революцію. Колись винайдення друку було не меншим переворотом, ніж запровадження Інтернету. Освіта - й це принципово - повинна давати знання людині й сприяти її інтелектуальному та духовному розвитку.

Я переконаний: як би не удосконалювалися електронні засоби, основний акцент має ставитися на спілкуванні педагога з учнем чи студентом. Ніщо не зможе замінити цього контакту. Ось чому освіта сьогодні не повинна глибинно відрізнятись від тієї, якою була. Форми та наповнення, звичайно ж, змінюватимуться,

* Українська газета. - 2003. - № 43.

однак основоположно, конституційно освіта покликана виконувати ті завдання, що й раніше.

- Чим відрізняється нинішня вища освіта в Україні від освіти радянської доби?

- Як на мене, відійшла в минуле вузькофахова, вузькоспрямована освіта, яка була досить поширена в тоталітарних державах, зокрема в СРСР, і настав час універсальної, університетської. Це зумовлено об'єктивними обставинами, зокрема тим, що в сучасному світі людина протягом життя разів п'ять змінює свою професію. Раніше доводилося майже повністю переучуватися, нині перекваліфікація відбувається швидше й не так болісно.

Система навчання в академії вбирає в себе найкращі традиції вітчизняної освіти, що склалася протягом багатьох століть, та сучасні досягнення західного творчого навчання, адаптованого на українському ґрунті. Існує два основні рівні: чотирирічний бакалаврат та дво- або однорічний магістеріум.

Ми намагаємося реалізувати таку концепцію: вчимо студентів навчатися. Вважаємо, що це не ідеальний, а оптимальний варіант. Наші випускники дуже легко пристосовуються до мінливих вимог на сучасному ринку праці.

- Чи можна сказати, що ідеал тут - вільна, творча освіта, плекання розкутого мислення?

- Творчий підхід - один із способів побудови освіти. Можливо, концепція, яку ми намагаємося реалізувати, не найкраща, але вона - інша. Все залежить від якості. Певна річ, мають право на існування й традиційні підходи. Проте слід зважати, що утверджується свобода мислення, долаються жорсткі межі, які встановлювалися за раніших часів. Утім, це вже риса всього суспільства.

Воднораз комерціалізація нинішньої освіти породжує ілюзії, що існують певні спеціальності, які мало не автоматично забезпечують майбутнє процвітання людини. Часто-густо називають фінансовий або правничий факультети. Та це не так. Парадокс полягає в тому, що, скажімо, найвідоміші банкіри мали не спеціальну, а якусь творчу освіту. Потім вони, звичайно, набували суто фахових знань.

Проблема - не в спеціалізації, а в якості освіти.

І тут далеко не все гаразд. По-перше, тому, що наша держава неповажливо ставиться до професії педагога, низько оцінює його працю. Наприклад, ми не можемо знайти слюсаря на таку

зарплату, яку отримує викладач. По-друге, дається взнаки проблема універсальності базових знань.

- Що Ви, пане В'ячеславе, маєте на увазі?

- За часів незалежності виникли сотні вищих навчальних закладів - державних і недержавних, кращих і гірших, серйозних і «мільних бульбашок». Так чи так, а сьогодні університетів набагато більше, ніж було раніше. Значно підвищився потяг до навчання: молодь уже розуміє, що без ґрунтовних знань не можна досягнути значних успіхів. Але... Немає жодного новоствореного вищого навчального закладу, крім Києво-Могилянської академії, де були б фізичний, хімічний та біологічний факультети. Це, між іншим, свідчить про ушербність, бо навчальний заклад без представлення природничих галузей - не університет, а якась іграшка. Неувага до так званих точних наук може колись обернутися великою трагедією для всієї нації.

- Києво-Могилянська академія - унікальна оаза чи інтелектуально-духовне віддзеркалення нашого суспільства?

- Це не оаза й не пряме віддзеркалення, а специфічна структура: студенти - наші сучасники, але вони не уособлюють всі типові риси молодого покоління українців. Хоча б уже тому, що ми намагаємося відібрати найкращих, найперспективніших, ставимо перед ними вельми жорсткі вимоги. До речі, ми усвідомлюємо, що маємо дуже сильних студентів. Зрештою, це відзначають усі, зокрема й зарубіжні професори. Ми розглядаємо академію великою мірою як певний каталізатор змін в освітній системі.

- Як Ви ставитесь до того, що на Могилянку стають схожими дедалі більше університетів?

- Позитивно. Таке становище складається не тому, що ми не змінюємося, а тому, що наші ідеї та нововведення - здебільшого не посилаючись на академію - запозичують чимраз активніше. У цьому сенсі ми стаємо подібними до інших. Але маємо й багато відмітного, того, де нас іще не наслідують. Як приклад наведу систему вступних іспитів.

- Чим це пояснюється?

- Наша система виключає будь-які корупційні спроби. На таке нелегко піти. Існують університети, де ще до вступних іспитів складені списки майбутніх студентів, й абітурієнти навіть не здогадуються, що, готуючись до екзаменів, просто марнують час.

Освіта без хабарів?

- Отже, пане В'ячеславе, ніяких хабарів, дзвінків від високопосадовців? І це в суціль криміналізованій державі?

- Так, жодних винятків. Ні для кого. Одне слово, діє цілісна система, яка унеможлиблює найхитромудріші лазівки.

- Як складаються стосунки академії з Міністерством освіти і науки України?

- Ми реалізуємо свою концепцію й таким чином працюємо в значною мірою автономному режимі. Звичайно, при цьому дотримуємося всіх законів. На щастя, якогось тиску міністерства не відчуваємо. Навпаки, воно використовує деякі ідеї нашого закладу як самоврядного університету. До речі, ми відкриті для всіх. Будь ласка, запозичуйте всі інновації академії.

- Наскільки тісно взаємодіють у стінах Могилянки освіта й наука?

- До сьогодні залишилися проблеми освіти радянського штабу, зокрема й тому, що вона була відділена від науки. А, як відомо, на світових теренах наука значною мірою твориться саме в університетах. Це правильно, бо за таких умов найсвіжіші ідеї та знання швидко й безпосередньо приходять до молодих людей.

Ми заклали в концепції академії поєднання навчальної та наукової діяльності.

Не можу сказати, що це вдалося реалізувати на всі сто відсотків. Труднощі одні - фінансові. Для заняття наукою потрібні значні кошти, які, на жаль, держава не виділяє. Провадити дослідження лише на основі грантів украй важко. Надто ж тоді, коли йдеться про ті чи ті фундаментальні галузі. Необхідні лабораторії, розуміння того, що віддача можлива здебільшого через багато років. Тут уже держава має дбати, ми ж широко реалізуємо наукові пошуки в магістерських програмах.

Одна з серйозних помилок - сприйняття магістерської програми (після бакалаврської) лише як додатковий рік навчання. Річ у тому, що магістеріум - це зовсім інший тип освіти. Його програми вивчаються не за якимись підручниками-посібниками, а за найновішими науковими публікаціями, повідомленнями в електронних журналах тощо. Саме це ми й прагнемо робити. До речі, оскільки в академії дві робочі мови (українська та англійська), студенти можуть безпосередньо знайомитися з публікаціями в зарубіжних виданнях.

Дехто стверджує, що сьогодні молодь не цікавиться наукою. Це не так. Живий організм народу, нації завжди знаходить ресурси для забезпечення всіх сторін свого буття, зокрема і в науці.

Зрештою, нею не повинні займатися всі студенти, оскільки тут має бути специфічний склад розуму. Та ось один яскравий факт. Наступного року ми проведемо десяту ювілейну наукову конференцію. Якщо колись вона тривала один день, то останнім часом ми ледь-ледь вкладалися в тиждень. Це вже справжні дні науки, стрижень яких - десятки круглих столів, конференцій, семінарів, засідань різних секцій... У різноманітних заходах беруть участь приблизно 500 учасників з усієї України.

- Ви неодноразово стверджували, що через певну кількість років саме випускник академії стане Президентом України. Наскільки глибоко сьогодні політизоване життя-буття Ваших студентів?

- Студенти абсолютно вільні у виборі політичних поглядів. Я лише наголошую, що найкраща політика для всіх, хто навчається в Могилянці, - здобуття глибоких знань. До речі, переважна більшість юнаків та дівчат це усвідомлюють. Єдине, що в нас заборонено, - це створення партійних осередків. Перед виборами не адміністрація, а самі студенти (серед них є представники різних партій) запрошують на зустрічі лідерів чи не всіх провідних політичних ОАП. Зав'язуються дуже цікаві дискусії, під час яких студенти виступають активно й аргументовано.

- Ви були свого часу одним із найактивніших фундаторів Руху. Яке Ваше нинішнє ставлення до політики?

- Перед минулими парламентськими виборами я наголошував у кількох інтерв'ю, що доцільно підтримувати три сили: «Нашу Україну», блок Юлії Тимошенко та Соціалістичну партію Олександра Мороза. Це ті державницькі об'єднання, які мені особисто близькі - кожне по-своєму. Як же голосували студенти - то їхні особисті політичні переконання. Я ж обстоюю власні: сьогодні особливо прихильно ставлюся до Віктора Ющенка. Але маю до нього не тільки симпатії, а й претензії.

Перший студентський храм

- Як утверджуються (і чи утверджуються взагалі) в стінах академії національна ідея, українське начало?

- Наш заклад як цілісна самоврядна структура має свою чітку позицію. Про неї всі знають: Києво-Могилянська академія - це український університет. Заходи ми проводимо лише державною мовою. У коридорах же лунає не лише російська, а й польська, французька, англійська та інші мови. Слід мати на увазі, що абітурієнти - люди великою мірою сформовані...

-І зросійщені...

- На жаль, так. Але простежується істотна тенденція: поза аудиторіями випускники набагато частіше говорять українською, ніж вступники. Беззаперечне одне: ми виховуємо патріотів України. Тут важливо ось що: національні підвалини мають бути глибинними, а не формальними. Національний дух плекають наші численні галереї, театри, хори та насамперед - викладачі, для яких українська ідея - рідна ідея.

- Чи знаєте, які вони, студенти академії, після занять?

- Своїх вихованців за руки не водимо, хоча в гуртожитку працюють навіть психологи. Студенти мають свої земляцтва, оркестри, проводять спортивні змагання, випускають силу-силенну періодичних видань, пишуть вірші, видають власні прозові та поетичні книжки. До речі, у нас «прозорі кордони» між факультетами: згідно з певною процедурою можна перейти з одного на якийсь інший. Ми заохочуємо, щоб, скажімо, філософи вивчали фізику, а фізики - філософію. Приємно, коли гуманітарії опановують математику, економісти чи хіміки слухають курс кіномистецтва... Усе це розвиває людину, гармонізує її світогляд.

- А як здійснюється військова підготовка?

- В академії немає військової кафедри. Я вважаю, що раніше чи пізніше Україна перейде до професійної армії, а тому не варто витрачати час і кошти на марширування та ознайомлення, як правило, із застарілою зброєю. Той, хто хоче пройти відповідну підготовку, має змогу це зробити у військовому закладі, з яким академія уклала спеціальну угоду.

- Навколо Могилянки - подільські церкви, церкви... Чи ходять до них вихованці академії?

- Ми маємо свою церкву - перший студентський храм в Україні. До речі, Київського патріархату. Незабаром відкриємо другий. Але треба враховувати, що в академії навчаються не лише православні й не лише християни. Отож ми ніколи не забуваємо про толерантність у ставленні до такої делікатної сфери, як духовність, віра.

- Пане Президенте академії! Коли востаннє сідали за письмовий стіл, щоб занотувати думки для літературознавчої статті чи монографії?

- На все це просто немає часу. Літературна критика для мене - вже історія, до якої я ніколи не повернуся. Займатися серйозно літературознавством теж не буду. Мрію написати дві-три політологічні монографії. Але це - в майбутньому. Поки що ж я цілком зосереджуюся на роботі в академії.

Розмову вів

Микола Славинський